

Spookjes

"Om vissen te vangen gebruikt men aas. Heeft men de vissen gevangen, dan kan men het aas vergeten. Om konijnen te vangen gebruikt men een strik. Heeft men de konijnen gevangen, dan kan men de strik vergeten. Men gebruikt woorden om hun betekenis uit te drukken. Wordt de betekenis verstaan, dan kunnen de woorden vergeten worden. Waar vind ik een mens die woorden vergeet, opdat ik met hem praten kan?"

Zhuang-Zi ca. 369 v.Chr. 286 v.Chr.

"En God zeide: Dat de wateren overvloediglijk voortbrengen een gewemel van levende zielen;"

Genesis 1:20 Statenvertaling [1618-1619].

Er was eens

Ik wil vandaag graag een sprookje vertellen.

Maar... wat is dat, een sprookje?

In woordenboeken, encyclopedieën, wikipedias, ... zijn formele definities te vinden van het woord "sprookje". Het gaat dan om ronkende zinnen zoals:

"Een sprookje is in oorsprong een mondeling overgeleverd volksverhaal dat gebruikmaakt van magie en fantasie. Het begint vaak met de woorden "Er was eens..." en speelt zich typisch af op een onbepaalde plaats in een onbepaald verleden..."

Meestal volgt er dan een opsomming van verwante dingen zoals fabels, legendes, sages, mythes,... en hun onderlinge verschillen. Lange lijsten van beschrijvingen en kenmerken die zeggen "hoe" ik een sprookje moet herkennen, "hoe" ik het moet onderscheiden van andere soorten verhalen.

Taxonomieën en classificaties. Voor mij, als lezer of luisteraar, bijna net zo zinvol als een werk over ornithologie of aerodynamica voor een jonge vogel die wil leren vliegen.

Maar zoals vaak zoek ik het waarschijnlijk te ver.

“Heel lang geleden...

was er een man die 's avonds naast mijn bed kwam zitten.

Hij deed dat haast iedere avond.

Hij stopte eerst mijn dekentjes in, zette zich dan op de mat, en toverde uit mijn nachtkastje het grote boek tevoorschijn.

En als hij dat boek opendeed, dan wist ik wat er ging gebeuren.

Sprookje!”

Iedereen weet, iedereen weet, wat een sprookje is.

En niemand weet, niemand weet, dat ik Repelsteeltje heet.

Satya

Ik wil vandaag graag een sprookje vertellen.

Maar eerst nog een afspraak.

Omdat jullie allemaal volwassenen zijn, en het allemaal een beetje ernstig en zinvol moet blijven, wil ik eerst graag een afspraak maken. Het is een afspraak die velen onder ons ooit vanzelfsprekend vonden. Maar, om mijzelf als voorbeeld te nemen, liggen er tussen die ooit en vandaag meer dan vijftig jaar.

De afspraak is heel eenvoudig: om echt van een sprookje te kunnen genieten, spreken we af, dat alles wat er verteld wordt “waar” is. Als Hans en Grietje een peperkoekenhuisje ontdekken in het bos, dan ontdekken Hans en Grietje een peperkoekenhuisje in het bos. Ja. Van peperkoek. Inderdaad. In het bos.

Het is dan niet zinvol om op te merken dat peperkoek geen geschikt bouw materiaal is, of dat een huisje van peperkoek binnen de kortste keren in elkaar zou zakken. En als die verschrikkelijke kinderen de heks zomaar in de oven duwen, dan is het niet zinvol om te zeuren dat een oven van die afmetingen nooit in zo'n huisje kan passen.

Het Jongetje

Ik wil vandaag graag een sprookje vertellen.

Een sprookje dus.

Het heet "Het Jongetje" en het werd geschreven ergens begin 2002 door ene Cats Domino.

Het Jongetje

Het jongetje stond op het kerkhof naast de kist van zijn vader. Voor hem stond een lange rij van sombere mensen die heel langzaam aanschoven om een buiginkje te maken voor de kist en het jongetje dan een handje te geven. Sommige van die mensen vroegen hem wat hij nu ging doen, maar daarop had het jongetje geen antwoord.

Aan het einde van de rij kwam een grijze oude man die er heel erg gelukkig uitzag. Het jongetje keek even opzij naar de kist en dan weer naar de oude man.

"Weet u wat ik moet doen om een goed mens te worden meneer?" vroeg het jongetje aarzelend.

"Daar moet je helemaal niets voor doen," zei de man glimlachend, en hij gaf het jongetje een kneepje in de hand.

Nadat zijn vader begraven was, vertrok het jongetje uit zijn dorp en reisde over de ganse wereld. Omdat hij niets hoefde te doen om een goed mens te worden, werd hij zonder het zelf te merken heel erg gelukkig. Overal waar hij kwam stak hij met plezier een handje toe en liet iets achter van zijn geluk.

Op een morgen waste het jongetje zich in een beek en zag in het spiegelende water een grijze oude man. Hij besloot terug te gaan naar waar hij geboren was, want als de tijd kwam wilde hij daar graag begraven worden.

Toen hij aankwam in zijn dorp, stond op het kerkhof een lange rij van sombere mensen die heel langzaam vooruitgingen. Hij sloot zomaar achteraan. Na een lange tijd van aanschuiven stond hij ineens voor een jongetje dat naast een kist stond. De oude man glimlachte terwijl het jongetje aarzelend naar hem opkeek.

Cats Domino [2002]

Manas Rules

Tot zoverre Het Jongetje. Een onbekend sprookje, van een onbekend auteur.

Wat moeten we daar nu mee?

In het onderwijs hebben sommigen onder ons geleerd dat het zinvol is om na te gaan, of om uit te leggen, wat een schrijver precies bedoelt met zijn of haar verhaal. Zodoende resulteerde mijn middelbare schooltijd in een totaal onredelijke aversie van alles wat te maken had met "Vlaamse schrijvers" in het algemeen en van poëzie in het bijzonder. Ik vermoed sterk dat zulks niet de bedoeling was van mijn lieve docente Nederlands.

En ik heb ook zo mijn twijfels over de waarde van dat idee. Die doken voor het eerst op, nadat ik ooit zo'n onderwijsversie te horen kreeg, over een boek waarvan ik de schrijfster toevallig persoonlijk kende.

Misschien is het zinvoller om na te gaan wat een verhaal betekent voor mij, als lezer of als luisteraar. Wat het met mij doet. Wat het bij mij oproept. Een beetje zoals het na-voelen na de uitvoering van een asana.

Of nog beter: niets doen.

Geen vragen. Geen gedachten. Niets.

Maar, op die manier zou dit wel een heel erg kort verhaal worden.

Gelukkig –in deze context toch- werkt mijn realiteit tot nader order net iets anders.

Niets doen is ontegenwoordig moeilijk. Of ik nu bewust iets wil doen of niet, of ik me nu vragen wil stellen of niet, of ik gedachten wil hebben of niet, sprookjes en verhalen roepen bij mij associaties op. En die associatiemachine in mij is moeilijk te temperen, laat staan uit te schakelen.

Alle sprookjes van de wereld

Het Jongetje begint in een totale crisissituatie: hij staat op het kerkhof, naast de kist van zijn vader. Hij staat daar alleen en weet niet wat hij moet doen. En in die lange rij van ramptoeristen is er niemand die hulp aanbiedt, integendeel.

Het zou een moment van ommekeer kunnen zijn.

Een bekering. Een nieuw begin.

atha yoga anushasanam

"Weet u wat ik moet doen om een goed mens te worden?" vraagt Het Jongetje.

"O Meester, Vertel me hoe ik Onthecht, wijs en vrij kan worden!" vraagt koning Janaka in het eerste vers van de Ashtavakra Gita.

"Daar moet je helemaal niets voor doen." zei de oude man.

"Ik doe niets, 'Is de nectar van vertrouwen" spreekt Ashtavakra.(AG 1.8)

Het Jongetje vertrekt, laat alles achter, laat alles los. Hij hoeft niets te doen, hij is niet de doener, toch "steekt hij een handje toe" waar nodig, en hij doet dat met plezier.

"Gij hebt uitsluitend te maken met de handeling, nooit met de vruchten van de handeling; laat dus het verkrijgen van de vruchten van handeling nimmer uw beweegreden zijn; maar wees evenmin gehecht aan niet handelen." vinden we in de Bhagavad Gita (2.47).

En zonder het zelf te merken wordt Het Jongetje heel erg gelukkig. En ook dat wist Ashtavakra:

"Ik doe niets, 'Is de nectar van vertrouwen. Dus drink ervan en wees gelukkig!"

Maar...aan alle sprookjes komt een einde.

Op een morgen wast Het Jongetje zich in een beek en ziet zichzelf in het spiegelende water. Een grijze oude man. Hij schrikt niet, hij is niet ongelukkig, hij ziet de dingen zoals ze zijn. Hij keert terug zoals Zen meester Kakuan zijn ossenhoeder laat terugkeren naar de wereld.

Met onbedekte borst en op blote voeten
Komt hij naar de markt.
Van top tot teen is hij met stof overdekt,
Het gezicht besmeurd met aarde,
Zijn wangen overstroomt een imposant lachen.
Zonder geheim en wonder
Brengt hij verdorde bomen onverhoeds tot bloei.

Ik zie Yoga

Of ik wil of niet, sprookjes en verhalen roepen bij mij associaties op.

En zo gebeurt het hoe langer hoe meer dat ik elementen van yoga zie in een verhaal. Het gebeurt vaak en op vreemde plaatsen. Plaatsen waar ik voor het eerst kom, maar ook op bekende plaatsen, plaatsen waar ik jarenlang iedere dag voorbijliep zonder iets te zien.

Use the Force, Luke!

Er zijn zo van die plaatsen waar ik moeilijk langs kan kijken:

"Fear is the path to the dark side...fear leads to anger...anger leads to hate...hate leads to suffering."

Een werk over Boeddhisme?

"Luminous beings are we...not this crude matter."

Iets over kośa's of śarīra's ?

"Life creates it, makes it grow. Its energy surrounds us and binds us. ... You must feel the Force around you. Here, between you, me, the tree, the rock, everywhere!"

Prana. Ongetwijfeld!

Het zijn alle drie uitspraken van "Master Yoda" uit de Star Wars saga. Inspirerende uitspraken. En eerlijk is eerlijk, in 1980 toen ik Master Yoda voor het eerst zag, kon ik alleen maar denken: "Wow!".

De eerste Star Wars film was een sprookje, volgens alle gangbare interpretaties. De mooie prinses was er, de jonge ridder, zijn magische leermeester en een schijnbaar onoverwinnelijke zwarte ridder. Het was ook een soort spookje voor de filmmakers. Een gok. Die gok sloeg in als een bom en in Hollywood werden er plots allerlei mensen verlicht. Ze hoorden een nieuwe blijde boodschap. Een zalig inzicht: "spiritualiteit = kassa!".

En dus werd in de tweede Star Wars film mijn jeugdidool Master Yoda geboren. Geboren uit een familie met als genetisch trekje de dollar-tekens in de ogen.

Dat heeft me een lange tijd een beetje een wrang gevoel gegeven, maar sinds kort heb ik er vrede mee. Een roos kan op een mesthoop groeien, ze is er niet minder mooi om.

"You must unlearn what you have learned."

Master Yoda –The Empire Strikes Back

Tiffany Aching

Ondanks alle dollars van Disney moet Master Yoda tegenwoordig genoeg nemen met een tweede plaats in mijn persoonlijke pantheon van sprookjeshelden.

Op de eerste plaats staat tegenwoordig een dame. Een jonge dame. Ze heet Tiffany. Tiffany Aching.

De geestelijke vader van Tiffany was Terry Pratchett. Voluit gaat het om Sir Terence David John Pratchett (1948-2015), houder van een "Most Excellent

Order of the British Empire". Hij is, beter was, want hij is vorig jaar gestorven, Engels auteur van talloze "comical fantasy novels" en meest bekend om zijn zogenaamde "Discworld" -of "Schijfwereld"- serie.

Terry Pratchett bouwde een schijfwereld, een platte schijf die wordt gedragen door vier olifanten (in een ver verleden zouden het er vijf geweest zijn, maar eentje viel naar boven; bovenop de schijf), die op hun beurt gedragen worden door A'Tuin De Grote, een gigantische schildpad (*Chelis Galactica*). Die schijfwereld wordt bevolkt door alles wat in een sprookjeswereld denkbaar is: mensen, trollen, tovenaars, dwergen, helden, elfen (niet te vertrouwen), weerwolven, vampiers (meestal geheelonthouders), zombies, golems, goblins, moerasdraakjes die als schoothondjes gehouden worden, echte draken, het houdt niet op. Klopgeesten, kabouters, banshees, spoken, ... het houdt echt niet op.

Vanzelfsprekend zijn er ook heksen.

En een van die heksen is Tiffany Aching.

Bij haar eerste verschijnen in de verhalen is Tiffany negen jaar. Ze is dochter van een schaapherder en haar leven bestaat uit het maken van schapenkaas en het passen op haar jongere broertje. Als haar broertje wordt aangevallen door een "Jenny Greenteeth" haalt ze uit de keuken de grootste braadpan die ze kan vinden en verkoopt er Jenny een klinkende dreun mee.

Zoiets springt in het oog. Zeker in het oog van een speciale heks die de schijf afreist op zoek naar potentiële collega's. Als Tiffany wordt uitgenodigd om in de leer te gaan, dan droomt ze van een of andere heksenschool, waarschijnlijk iets zoals de "Hogwarts School of Witchcraft and Wizardry" bij Harry Potter, maar dat valt tegen.

Ze krijgt de raad om op een heuvel te gaan staan, en haar ogen te openen.

En ze dan *nóg* eens te openen.

Als ze daar eindelijk in slaagt -vanzelfsprekend weer in een crisis situatie; haar broertje is ontvoerd door de koningin van de elfen-, dan ziet Tiffany de wereld zoals die is.

Geen heksenschool. Alleen een kleine Tiffany Aching zelf. Moederziel alleen, chronisch in doodsgevaar, maar oneindig krachtig. Ze is deel van de schijf, van de olifanten, van A'Tuin en van de rest van het universum. Ze is deel van het land en van zijn ontstaan, zij vertelt het land wat het is, en het land vertelt haar wie zij is.

Nadat de koningin van de elfen haar dreun van de braadpan gekregen heeft, gaat Tiffany "echt" in de leer.

Ze stelt vast dat de heksen op de schijfwereld zich vooral bezig houden met het *niet* beoefenen van toverij. Integendeel. Echte hekserij bestaat er uit, die toverij die je beheerst, niet te gebruiken. De heksen op de schijfwereld hebben het trouwens veel te druk met belangrijke dingen. Ze "doen de huizen". Ze knippen de teennagels van bejaarden. Verzorgen zieken en gewonden. Zijn vroedvrouw bij moeilijke bevallingen. Osteopaat waar nodig. Sommigen zijn gespecialiseerd in "hoofdologie". Anderen in dierengeneeskunde, kruiden, huwelijksadvies,... Ze doen de huizen, en weigeren daarvoor betaald of beloond te worden, tenzij met sterk gesuikerde

thee en koekjes, of met oude kleren om af te dragen, of om verbanden van te maken.

Als Tiffany vraagt waarom ze dat eigenlijk doet, is het antwoord dat ze de dingen doet die gedaan moeten worden, omdat die dingen er zijn.

Een paar boeken -en jaren- later vinden we Tiffany langs het bed van een stervende. Met haar rechterhand neemt ze zijn pijn weg en stopt die met haar linkerhand in een aambeel. Weer wat later vinden we haar bezig een sneeuwveld te ontdooien, zodat de ingesneeuwde schapen kunnen gered worden. Haar linkerhand gestrekt naar een vuur, haar rechterhand ontdooit de sneeuwmuur.

Ze heeft bijgeleerd, maar -zegt ze zelf- geen toverij. Het gaat om evenwicht. Ze vergelijkt het met een wip. Als kinderen op een wip op en neer wippen, dan is er in het midden van die wip een perfect punt dat altijd blijft stilstaan.

Als ze in dat punt is, kan ze dingen laten gebeuren zonder inspanning.

Als ze in dat punt is, kan ze dingen laten vloeien zonder er zelf te zijn.

Pijn naar ijzer.

Hitte naar sneeuw.

Terry Pratchett kan dingen in woorden vangen. Ik zie het zo voor me.

Ik zie Tiffany met uitgestrekte armen. Ik zie een Shiva Nataraja, met schepping en vernietiging in de handen.

Met de voet vertrapt Shiva de dwerg van de domheid.

En Terry laat Tiffany een school oprichten.

Het is wel duidelijk dat ik een absolute Tiffany Aching fan ben. Ik zou er bezig over kunnen blijven.

Maar, op die manier zou dit wel een heel erg lang verhaal worden.

Carpe fabula

Zoals gezegd: yoga op plaatsen waar ik het niet verwacht.

Vaak in spookjes.

En eigenlijk is daar niets vreemd aan.

Sprookjes, die hangen in de lucht.

Met Carl Gustav Jung zouden we het anders kunnen omschrijven, met archetypes, symbolen en een collectief onbewustzijn.

Hoe dan ook, het is helemaal niet nodig vergezochte hypothesen te brouwen over scenarioschrijvers van Star Wars die Upanishads uitpluizen op zoek naar pakkende one-liners, of over Sir Terence David John Pratchett die stiekem een of andere yoga-academie frequenteerde.

Waarschijnlijk plukten ze hun sprookjes gewoon uit de lucht zonder zich druk te maken over eventuele betekenissen.

Net zoals "Het Jongetje".

"Het Jongetje" werd op ongeveer twintig minuten neergeschreven door iemand die zich bevond in een van de donkerste periodes van zijn leven, een voet in een hel, de andere op de drempel van de psychiatrie.

Hij kende het woord yoga misschien vanuit een of ander tijdschrift, maar was zeker niet bezig met enige vorm van spiritualiteit. Integendeel, hij zou hij er schamper om gelachen hebben.

Het is onmogelijk dat die Cats Domino toen de intentie had te schrijven wat ik er vandaag in lees.

"Het Jongetje" werd uit de lucht geplukt. Geen roos, maar misschien bijna een madeliefje. De mesthoop, die was er zeer zeker.

Een sprookje.

Iedereen weet, iedereen weet, wat een sprookje is.

Niemand weet, niemand weet, dat ik ook Cats Domino heet.

Sprookjes hangen in de lucht.

Net als yoga.

Yoga is inherent aan de menselijke psyche. Het komt tot ontwikkeling zodra de conditie daartoe geschapen is. Wat wij Yoga noemen is potentieel aanwezig in elk mens en komt tot ontplooiing zodra de mens de geestelijke rijpheid ontwikkeld heeft die daartoe nodig is.

(parafrase uit "De Andere Stelsels" - Sri Atma Muni)

Yoga en sprookjes hangen in de lucht.

We hoeven ze maar te plukken,
de ogen te openen,
en opnieuw te openen,
zodra we er klaar voor zijn.

Als we er klaar voor zijn

Maar hoe begon dan dat verhaal? De rishi's, die "hoorden", beschikten misschien over die nodige geestelijke rijpheid, maar hoe kwamen ze daar aan? Wat drijft een "mens in wording" er toe om die rijpheid te ontwikkelen, wat zet hem er initieel toe aan om op zoek te gaan naar iets anders dan een vruchtbare en veilige plek om te jagen en te verzamelen?

De vonk

Tiffany Aching is een heks, een grote dame, maar ook nog een klein meisje.

Als ze toch nog eens aandringt hoe het nu eigenlijk zit met die échte toverij, raapt de oude heks de eerste de beste tak op van de grond en laat er enorme groene vonk uitschieten.

Kijk, zegt ze, zo doe ik het. Hoe jij het doet kan je alleen zelf uitvinden. Je weet nu dat het kan, en dat is alles wat je daarvoor nodig hebt.

Sprookjes...worden verteld aan kinderen. Niet aan rishi's.

Met kinderen hoef ik niet af te speken dat wat er verteld wordt "waar" is. Kinderen herkennen "*Heel lang geleden...*" en "*Er was eens...*". Kinderen vergeten de woorden maar ze herkennen het spookje. Ze herkennen satya, zélf als satya zich vermomt in onwaarschijnlijke woorden.

Misschien was het eerste mensenkind zo onder de indruk van de natuurkrachten dat er "zomaar" een verlangen ontstond om die te begrijpen.

Of misschien ... plukte het een sprookje.

Een vonk.

Misschien

Misschien is dit allemaal ketterij en staat de Spaanse Inquisitie ondertussen klaar achter de deur.

Misschien houdt dit allemaal geen steek.

Misschien hoeft dat ook niet.

Tot drie maal toe heb ik gewaarschuwd:

“Ik wil vandaag graag een sprookje vertellen.”

Misschien is dat alles wat ik gedaan heb.

Misschien kan ik er dan ook best mee eindigen.

Met een laatste sprookje.

Het allereerste sprookje.

Het allereerste sprookje

Heel lang geleden...

Lang voor de tijd van Homo Sapiens, lang voor de tijd van rishi's die konden horen, lang voor de tijd dat de dieren nog konden praten, het was op het eind van de vierde dag.

De wateren wemelden van de levende zielen. Maar wemelen, was alles wat ze deden.

Hiranya Garbha zag al dat jonge leven en zei: "Ik moet jullie iets vertellen". En Hij vertelde het allereerste sprookje:

"Tat Tvam Asi", "Jij bent Dat".

Dank u wel.

Dominique.